

Nr 111.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola.

(2:a avd.)

I propositionen nr 224 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1945, föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 6 500 kronor.

Kanslern för rikets universitet har i anledning av framställning i ämnet av *Stockholms högskolas styrelse* hemställt, att ett anslag av förslagsvis 8 000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för anställande av en biträdande lärare i folkrätt vid högskolan. Styrelsens ifrågavarande framställning har föranletts av en skrivelse från *stats- och rättsvetenskapliga avdelningen*, i vilken anföres i huvudsak följande.

Knut och Alice Wallenbergs stiftelse beviljade år 1939 ett anslag för att bereda Stockholms högskola tillfälle att under tre år anställa docenten Torsten Gihl såsom biträdande lärare i folkrätt. Anslaget har utgått med 5 000 kronor årligen från och med läsåret 1939/40 och har sedermera förnyats för ytterligare en treårsperiod. Anslaget upphör sålunda med utgången av läsåret 1944/45 och enligt vad som under hand meddelats från stiftelsens sida kan förnyat anslag efter denna tidpunkt icke vidare påräknas därifrån. Avdelningen skulle i hög grad beklaga, om den i följd härav skulle bliva urständsat att i fortsättningen på sätt under dessa sex år skett anordna undervisning och främja forskning i ämnet folkrätt, som uppenbarligen blir av utomordentlig betydelse under den tid, då en rättsligt ordnad samlevnad mellan folken efter krigets slut ånyo skall utvecklas.

Universitetskanslern, som funnit styrelsens framställning synnerligen beaktansvärd, har anfört följande.

Visserligen har staten endast i undantagsfall beviljat anslag till högskolan för dess ordinära verksamhet. Den principiella frågan om regelbundet statsunderstöd till högskolan, framförd i en av högskolans styrelse den 20 juni

1939 gjord underdånig framställning, över vilken jag den 31 augusti 1939 avgivit yttrande, har icke varit föremål för ställningstagande från statsmakternas sida. Men ett anslag av tillfällig karaktär för möjliggörande av viss undervisning eller forskning synes icke föregripa den nämnda principfrågan. Sedan några år tillbaka har ett anslag beviljats av riksdagen för undervisning i meteorologi vid högskolan. Ett bifall till den nu gjorda framställningen skulle icke i högre grad än sistnämnda anslag föregripa statsmakternas ställningstagande i den allmänna frågan om förhållandet mellan staten och högskolan.

Det arvode, som hittills från privata medel utgått till Gihl för hans undervisning och examination vid högskolan, utgör 5 000 kronor. Såsom framgår av den rätts- och statsvetenskapliga avdelningens skrivelse, torde detta belopp icke vara tillräckligt med hänsyn till att Gihl skäligen bör beredas tillfälle att taga tjänstledighet under viss tid från sin befattning i utrikesdepartementet. Vid tjänstledighet för här ifrågavarande ändamål läser Gihl bli förpliktad avstå hela den honom i utrikesdepartementet tillkommande avlöningen, utgörande 1 340 kronor i månaden. Jag utgår från att Gihl behöver tjänstledighet under en hel termin eller större delen av en termin för verksamheten vid högskolan. Det erforderliga anslaget torde böra täcka förloade löneinkomster och därutöver medgiva utbetalande av ett arvode, såsom varit fallet beträffande anslaget för undervisning i meteorologi.

I anslutning till vad sålunda anförts har kanslern hemställt, att ett anslagsbelopp av förslagsvis 8 000 kronor måtte beviljas Stockholms högskola för nu ifrågavarande ändamål.

Statskontoret har avstyrkt bifall till framställningen.

I detta sammanhang har departementschefen erinrat om att i vårt land icke finnes någon särskild lärostol i vare sig folkrätt eller internationell privaträtt eller i båda dessa ämnen förenade i »internationell rätt». Folkrätten ingår vid alla tre juridiska fakulteterna i den professur, som därjämte omfattar ämnena statsrätt och förvaltningsrätt.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt emellertid 1938 års riksdag (skrivelse nr 417), att vid Uppsala universitet skulle från och med den 1 juli 1940 eller den senare tidpunkt, som kunde varda bestämd, inrättas en professur i internationell rätt (folkrätt och internationell privaträtt). I 1940 års åttonde huvudtitel bringades emellertid till riksdagens kännedom, att det större akademiska konsistoriet i Uppsala icke ansett sig böra ifrågasätta något anslag för nämnda professur för budgetåret 1940/41 och att universitetskanslern icke funnit det möjligt att i då rådande läge göra någon framställning i ämnet. Departementschefen anslöt sig till denna ståndpunkt och utgick ifrån att åtgärder för tillsättning av nämnda professur tills vidare icke skulle vidtagas. Riksdagen delade denna departementschefens uppfattning. Anslag till professuren har icke heller senare upptagits i budgeten. Universitetskanslern har i sitt utlåtande över den nu föreliggande framställningen förklarat, att han icke funnit sig böra för närvarande upptaga frågan om ett återupplivande av 1938 års riksdags beslut.

För egen del har *departementschefen* anfört följande.

Ehuru den internationella rätten representerar ett betydelsefullt område av rättsvetenskapen, intager densamma likväl, såsom i det föregående påpekats, alltjämt en relativt undanskymd ställning vid våra akademiska lärosäten. Jag är på det klara med att åtgärder böra vidtagas för ernående av bättre förhållanden i detta avseende.

Föreliggande fråga är emellertid av mera begränsad räckvidd och gäller närmast, vilka åtgärder som lämpligen kunna vidtagas för att även i fortsättningen ekonomiskt säkerställa den undervisning i folkrätt, som sedan snart sex år tillbaka meddelats vid Stockholms högskola av docenten T. Gihl i egenskap av biträdande lärare. Som förut nämnts är icke det anslag om 5 000 kronor av privata medel, som hittills utgått för Gihls undervisning och biträde vid examination, att vidare påräkna från och med nästa budgetår. Såväl stats- och rättsvetenskapliga avdelningen och högskolans styrelse som universitetskanslern äro ense om att ett fortsättande av Gihls verksamhet skulle vara synnerligen betydelsefullt. Det har därför ifrågasatts, att statsbidrag skulle utgå för nämnda ändamål. Med hänsyn till att Gihl, som tillika innehar anställning med full tjänstgöring i utrikesdepartementet, synts böra erhålla möjlighet till ledighet under viss tid från nämnda tjänst för att i större utsträckning än hittills varit möjligt ägna sig åt vetenskaplig forskning, har kanslern funnit ett belopp av förslagsvis 8 000 kronor erforderligt för täckande av förlorade löneförmåner under sådan tjänstledighet och skäligt arvode för verksamheten vid högskolan.

Vad i ärendet anförts har övertygat mig om skäligheten av att staten, då de hittills utgående donationsmedlen icke längre komma att stå till förfogande, träder hjälpende emellan för att möjliggöra, att Gihls gagnande verksamhet fortsättes. Jag är beredd att såtillvida tillstyrka kanslerns förslag, att jag förordar, att för ändamålet ett anslag av 6 500 kronor ställes till högskolestyrelsens förfogande för budgetåret 1945/46.

Till den av statskontoret berörda frågan om ett allmänt understödjande med statsmedel av verksamheten vid Stockholms högskola är jag icke beredd att i förevarande sammanhang taga ställning. Jag erinrar, att från och med budgetåret 1942/43 statsanslag årligen beviljats till undervisningen i meteorologi vid högskolan. Vid anmälan av detta ärende anförde dåvarande departementschefen (propositionen 1942: 99), att den föreslagna åtgärden vore av tillfällig natur och därför icke kunde tillmätas någon prejudicierande betydelse för bedömande av nyssnämnda principfråga. Enligt min uppfattning skulle ett bifall till nu föreliggande framställning icke i högre grad än nyssnämnda anslagsfråga vara ägnat att föregripa statsmakternas ställningstagande till nämnda principfråga.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen funnit skäl föreligga för att staten träder hjälpende emellan för att möjliggöra för docenten T. Gihl att i egenskap av biträdande lärare fortsätta med den av honom sedan ett flertal år tillbaka meddelade undervisningen i folkrätt vid Stockholms högskola. I sådant avseende har departementschefen förordat anvisande av ett anslag av 6 500 kronor. Jämväl utskottet har funnit det befogat att statsmedel beviljas för detta ändamål, i varje fall intill tidpunkten för att den av riksdagen beslutade professuren i internationell rätt

Utskottet.

vid universitetet i Uppsala kommer att tillsättas. Huruvida statsbidrag där-
efter anses böra utgå till upprätthållande av undervisningen i folkrätt vid
Stockholms högskola torde enligt utskottets mening vid nämnda tidpunkt
böra göras till föremål för förnyat övervägande. Emot storleken av det av
Kungl. Maj:t äskade beloppet har utskottet icke funnit något att erinra.

Under återopandande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må såsom *Bidrag till undervisning i folkrätt
vid Stockholms högskola* för budgetåret 1945/46 under åtton-
de huvudtiteln anvisa ett anslag av 6 500 kronor.

Stockholm den 4 maj 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Sven Larsson, Karl
Andersson, Mannerskantz, Heiding, Gustaf Karlsson, Carlström, Gustaf Ivar Anderson, Emil
Petersson, Eric Ericson och Gustav Emil Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Danielsson, Falla,
Persson i Tidaholm, Pettersson i Dahl, Hall, Wallentheim, Holmström, Lindholm, Åkerström
och Hoppe*.